

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

(w zakresie związanym z inwestycją pn. Budowa windy osobowej wraz z dostosowaniem budynku Zespołu Szkół Ogólnokształcących Nr 1 w Nowy Targ 1 do obowiązujących przepisów w zakresie bezpieczeństwa pożarowego).

**Budynek I Liceum Ogólnokształcące im. Seweryna Goszczyńskiego
Plac Krasińskiego 1, 34-400 Nowy Targ**

Opracowała: prof. dr hab. inż. arch. Dominika Kuśnierz-Krupa

Dominika Kuśnierz-Krupa

Prof. dr hab. inż. arch.

RZECZOZNAWCA

Stowarzyszenia Konserwatorów Zabytków

w zakresie krajobrazu kulturowego,

ochrony i konserwacji

zabytków architektury i urbanistyki

Kraków, 03.10.2022

SPIS TREŚCI DOKUMENTACJI

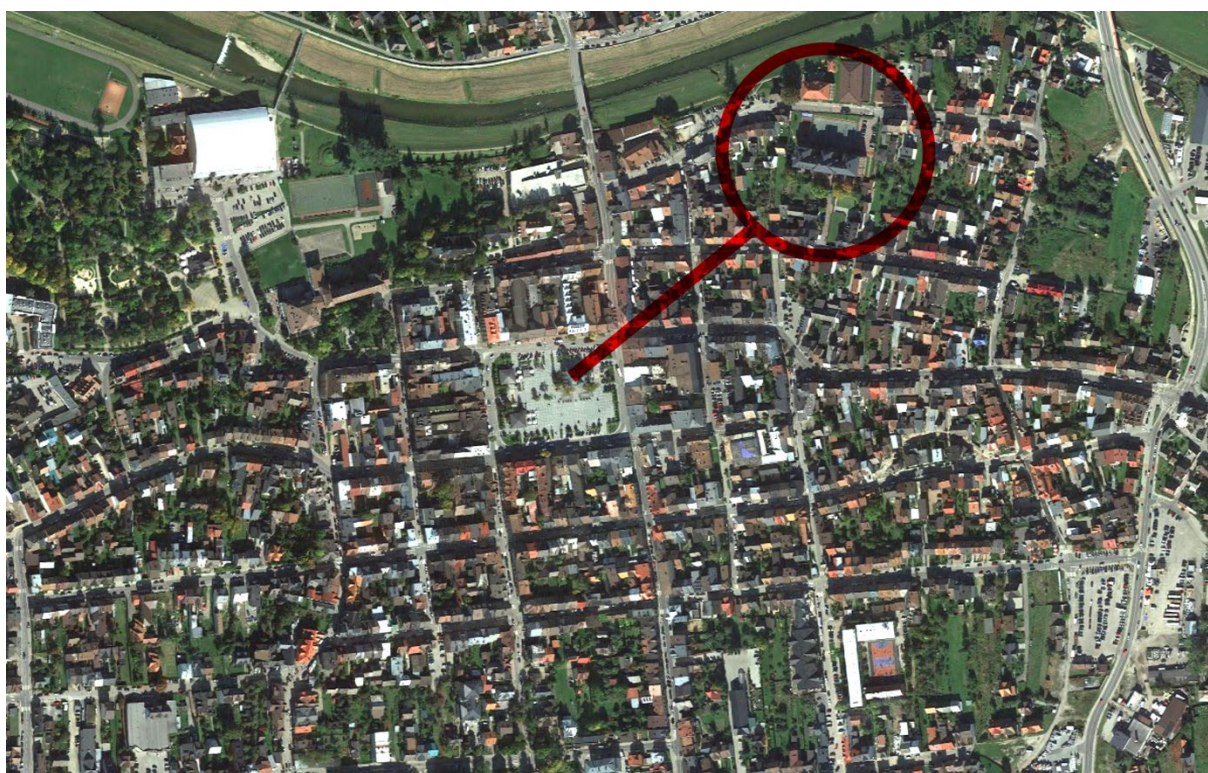
1. Karta identyfikacyjna zabytku i dokumentacji konserwatorskiej.....	s.1
2. Zagadnienia historyczne.....	s.4
3. Opis obiektu.....	s.6
4. Stan zachowania obiektu.....	s.8
5. Cel oraz założenia prac.....	s.9
6. Program prac konserwatorskich.....	s.11

1. Karta identyfikacyjna zabytku i dokumentacji konserwatorskiej

Budynek I Liceum Ogólnokształcące im. Seweryna Goszczyńskiego w Nowym Targu, zlokalizowany przy placu Krasińskiego 1 w Nowym Targu objęty jest ustawową ochroną konserwatorską poprzez wpis do rejestru zabytków nieruchomych województwa małopolskiego. Został doń wpisany w dniu 28 grudnia 1998 roku pod numerem A-851 [A-938/M]¹.

1.1. Dane przed konserwacją

- **Typ obiektu:** budynek oświaty (siedziba I Liceum Ogólnokształcącego im. Seweryna Goszczyńskiego);
- **Technika wykonania obiektu:** obiekt wymurowany z cegły z cokołem wokół. Okna podkreślone tynkowanymi opaskami, stanowiącymi kontrast do ceglanej fasady, dach przykryty blachą;
- **Datowanie:** 1906 rok;
- **Lokalizacja:** Nowy Targ, Plac Krasińskiego 1.

Ryc.1. Lokalizacja obiektu względem rynku w Nowym Targu na ortofotomapie. Oprac. Autorka

¹ Rejestr zabytków województwa małopolskiego, [w:] <https://www.wuoz.malopolska.pl/wp-content/uploads/2022/03/Rejestr-zabytk%C3%B3w-luty-2022-wojew%C3%B3dztwo-1.pdf>, 28.07.2022

- **Inwestor:** I Liceum Ogólnokształcące im. Seweryna Goszczyńskiego, Plac Krasińskiego 1, 34-400 Nowy Targ.

1.2. Podstawy opracowania

- Wizja lokalna w terenie i badania konserwatorskie przeprowadzone w dniach 15-17.06.2022 roku;
- Pismo WUOZ w Krakowie, Del. z Nowym Targu z dnia 04.08.2022 r. (nr DNT-I.5183.274.2022.AP);
- Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 roku wraz z późniejszymi zmianami;
- Literatura przedmiotu.

1.3. Data opracowania dokumentacji: październik 2022 r.

1.4. Miejsce przechowywania dokumentacji:

- Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Krakowie, Delegatura w Nowym Targu, ul. Ludźmierska 34a, 34-400 Nowy Targ;
- Siedziba Inwestora: I Liceum Ogólnokształcące im. Seweryna Goszczyńskiego, Plac Krasińskiego 1, 34-400 Nowy Targ;
- Jednostka projektowa: Michał Krupa. Biuro Architektoniczne, ul. Norwida 1, 31-521 Kraków.

2. Zagadnienia historyczne

Analizowany budynek I Liceum Ogólnokształcące im. Seweryna Goszczyńskiego w Nowym Targu to dawne gimnazjum, które jest najstarszą szkołą średnią na terenie Podhala.

Szkoła powstała z inicjatywy Adolfa Przerwa-Tetmajer z Ludźmierza, który w latach 60-tych wówczas pełnił funkcję marszałka powiatu nowotarskiego. W 1862 roku oddał on Radzie Gminy Nowy Targ pomysł utworzenia na terenie miasta szkoły ponadpodstawowej. Realizacja tego planu trwała długo bo ponad 40 lat. Ostateczna zgoda na założenie szkoły - gimnazjum cesarsko-królewskiego z polskim językiem wykładowym została bowiem wydana dopiero w 1904 roku.

Teren, na którym wzniesiono budynek jest położony około 250 m w linii prostej, na północny-wschód od rynku. Wiadomo, że projektantem budynku gimnazjum był znany i poważany architekt przełomu XIX i XX wieku Teodor Talowski.

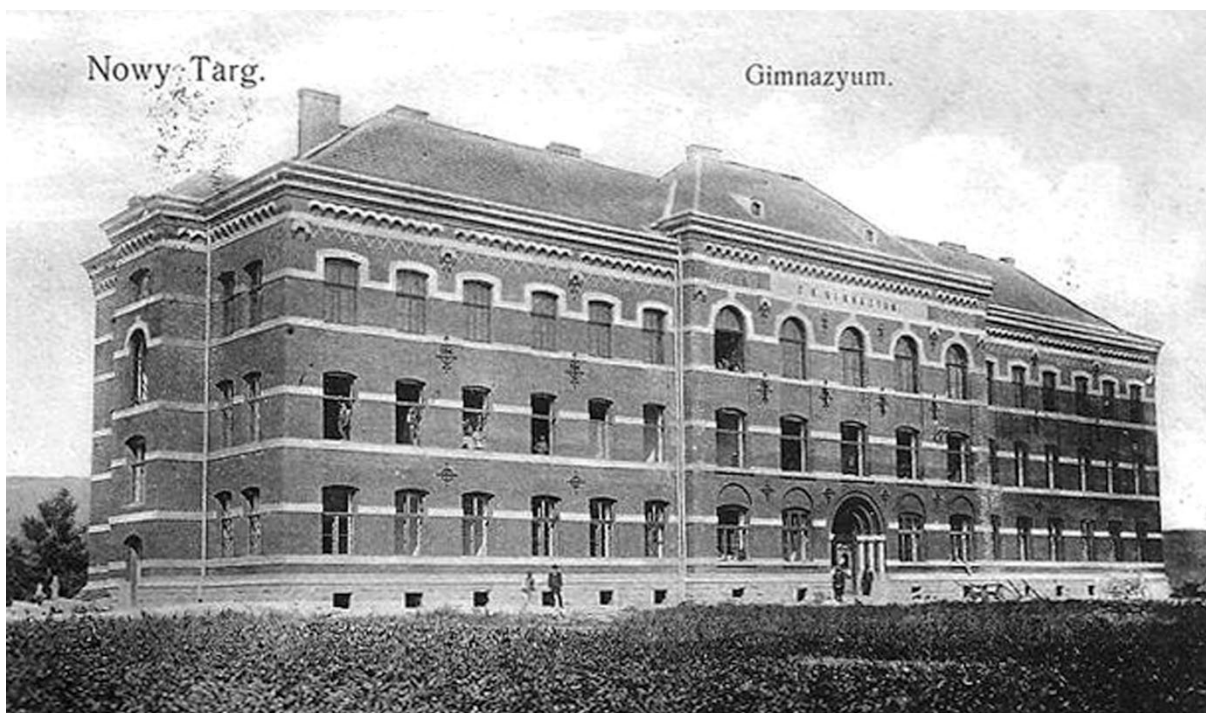
Budowę gimnazjum ostatecznie ukończono w 1906 roku i trwała ona 2 lata. Kierownikiem budowy był inżynier Eugeniusz Katerla, a pierwszym dyrektorem historyk dr Kazimierz Krotoski.

Ryc.3. Liceum im. Seweryna Goszczyńskiego w Nowym Targu na widoku ogólnym miasta w 1 połowie XX wieku (na dawnej pocztówce). Widok od strony północno-zachodniej. Wersja cyfrowa pocztówki [w:] Archiwum KHAiKZ WA PK.

Ryc.3. Liceum im. Seweryna Goszczyńskiego w Nowym Targu na początku XX wieku, na dawnej pocztówce. Widok na elewację frontową od strony południowo-wschodniej. Wersja cyfrowa pocztówki [w:] Archiwum KHAiKZ WA PK.

Ryc.4. Liceum im. Seweryna Goszczyńskiego w Nowym Targu na początku XX wieku, na dawnej pocztówce. Widok na elewację frontową od strony południowo-zachodniej. Wersja cyfrowa pocztówki [w:] Archiwum KHAiKZ WA PK.

3. Opis obiektu

Analizowany obiekt tj. budynek I Liceum Ogólnokształcące im. Seweryna Goszczyńskiego w Nowym Targu ma pięć kondygnacji: cztery naziemne (w tym użytkowe poddasze i jedną podziemną (piwnicę).

Został zaprojektowany w stylu typowym dla Teodora Talowskiego, będącym połączeniem eklektyzmu z historyzmem.

Budynek został zbudowany z czerwonej cegły, zaś w kondygnacji parteru (wokół obiektu) Talowski zaprojektował kamienny cokół wykonany z piaskowca.

Użyte w budynku materiały są charakterystyczne dla twórczości Talowskiego. Architekt jako materiały budowlane używał przeważnie właśnie cegłę i kamień. Był też zwolennikiem tzw. „prawdy” materiałowej, dzięki czemu np. stosowany na elewacjach kamień często nie był gładki tylko chropowaty². W tym miejscu należy zauważyć, że prawdopodobnie cokół obiektu jest częściowo już przekształcony. Taką hipotezę można wysunąć dokonując szczegółowych oględzin cokołu na elewacji frontowej (południowej) oraz bocznej – zachodniej w konfrontacji z cokołem na elewacji tylnej (północnej).

² A. Sołtysik, *Język form Teodora Talowskiego a współczesna kompozycja architektoniczna*, praca doktorska, Kraków 2012c, s. 112-113.

Zapewne w pewnym momencie zniszczone kamienne płyty cokołu na elewacji tylnej i bocznej (wschodniej) zastąpiono wtórnymi, już regularnie dociętymi (betonowymi), pozostawiać jedynie oryginalne wykończenie narożników (zob. ryc. 5b).

Ryc.5 a. Widok fragmentu oryginalnego cokołu z elewacji frotowej (południowej). Fot. Autorka

Ryc.5 b. Widok fragmentu wtórnego cokołu z elewacji tylnej (północnej). Fot. Autorka

W rzucie obiekt jest wydłużonym, nieco rozbudowanym prostokątem (o długości ok. 63 m i szerokości ok. 19 m). Od strony południowej w części centralnej znajduje się ryzalit, zaś od północy, trzy kolejne: centralny oraz dwa zlokalizowane po bokach.

Elewacja frontowa tj. południowa składa się z trzech części. W centrum ponad lico budynku wysunięty jest nieznacznie, centralnie zlokalizowany pięcioosiowy ryzalit. W ryzalicie tym zaprojektowano główne wejście do budynku, podkreślone kolumnami nawiązującymi do stylu romańskiego. Po bokach tego ryzalitu, symetrycznie zlokalizowane są dwa sześćoosiowe skrzydła.

Elewacja tylna tj. północna jest bardziej rozczłonkowana. W części centralnej także zaprojektowano ryzalit, ale inny niż na elewacji frontowej. Ten jest „podwójny” i składa się z dwóch części. W części węższej, trzyosiowej, bardziej wysuniętej przed lico obiektu umieszczono tylnie wejście do budynku (tutaj też znajduje się główna klatka schodowa w budynku). Ta część „wychodzi” z szerszej części, w której z obu stron zlokalizowano po 2 osie podkreślone oknami. Po obu stronach tego „podwójnego” ryzalitu znajdują się, symetrycznie położone dla ryzality boczne. Ten od strony wschodniej jest pięcioosiowy (oś piątą tworzą zamurowane okna), a ten od zachodu czteroosiowy.

Elewacje boczne są krótkie i skromniejsze w detalu. Elewacja zachodnia jest symetryczna, pięcioosiowa. W środku ma jednoosiowy ryzalit, w którym zlokalizowano wejście boczne do budynku. Elewacja wschodnia jest asymetryczna, tworzą ją 4 osie przesunięte w stronę elewacji północnej.

Wnętrze budynku odpowiada potrzebom funkcji budynku. Głównym elementem jest tutaj duża, centralnie zlokalizowana klatka schodowa. Na każdym piętrze

zaprojektowano wygodne, szerokie korytarze, z których wchodzi się do sal lekcyjnych i pomieszczeń administracyjnych³.

Kolorystykę obiektu tworzy budulec tj. przede wszystkim czerwona cegła, do której w kontraście, projektant zaprojektował jasny kamienny cokół (naturalny kolor piaskowca – jasny beż) i tynkowane opaski okalające cały budynek (osiem opasek, ósma pod gzymsem dachowym) w zbliżonym kolorze do cokołu.

4. Stan zachowania

Ogólny stan zachowania obiektu należy określić jako zadawalający. Budynek w ciągu ostatnich 50 lat przeszedł kilka remontów, które nie wpłynęły negatywnie na jego formę.

Należy jednak zauważyć, że niektóre cegły, fragmenty cokołu oraz dekoracyjne, tynkowane opaski w kondygnacjach ponad parterem mają zabrudzenia oraz ubytki. Ta uwaga dotyczy także tego fragmentu elewacji, który będzie podlegał pracom konserwatorskim.

Ryc. 6 a,b,c. Widok na zabrudzenia oraz ubytki niektórych cegieł, fragmentów cokołu oraz tynkowanych opasek na elewacji tylnej (północnej), w części która będzie podlegała pracom konserwatorskim. Fot. Autorka

³ M. Krupa, *Twórczość Teodora Talowskiego i jego zapomniany projekt Gimnazjum S. Goszczyńskiego w Nowym Targu. Historia i uwagi do rewaloryzacji*, „Wiadomości Konserwatorskie – Journal of Heritage Conservation”, nr 46/2016, s. 89-98; Z. Beiersdorf, *Architekt Teodor M. Talowski. Charakterystyka twórczości*, [w:] *Sztuka 2 połowy XIX wieku*, Mat. Sesji SHS, PWN, Warszawa, 1973, s. 199-200; J. Kanty Jagła, F. Janczy, A. Kudasik, *Z dziejów Gimnazjum im. S. Goszczyńskiego w Nowym Targu*, Nowy Targ, 1994, passim; *Sprawozdanie Dyrekcji Państwowego Gimnazjum w Nowym Targu za rok szkolny 1909–10*, Wyd. Nakładem Funduszu Naukowego, Nowy Targ, 1910.

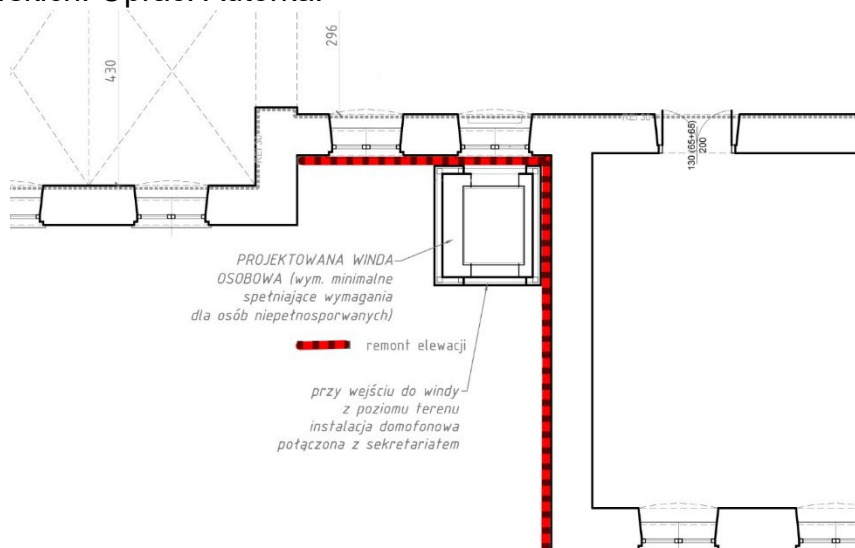
5. Cel oraz założenia prac

Celem przedmiotowej dokumentacji jest opracowanie programu prac konserwatorskich, które należy przeprowadzić w ramach realizacji inwestycji pn. Budowa windy osobowej wraz z dostosowaniem budynku Zespołu Szkół Ogólnokształcących Nr 1 w Nowy Targ 1 do obowiązujących przepisów w zakresie bezpieczeństwa pożarowego.

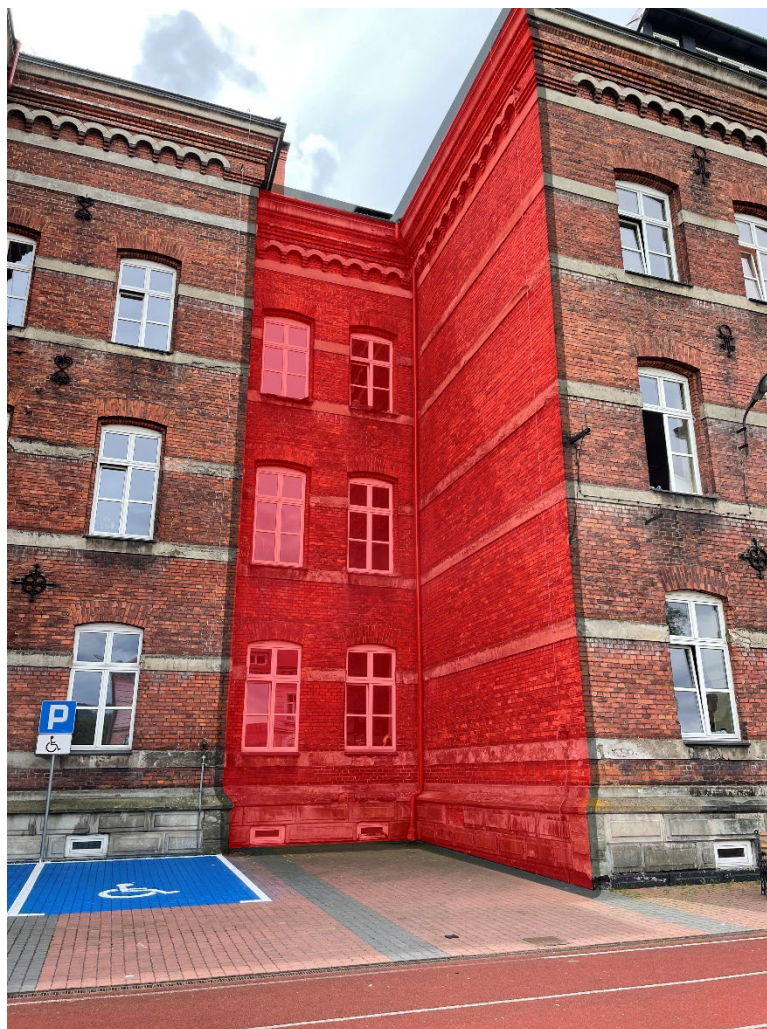
Wyżej wymieniona inwestycja będzie polegała przede wszystkim na dostawieniu do fragmentu północnej elewacji budynku windy. Będzie ona wykonana w części zachodniej, czy zachodnim, bocznym ryzalicie (zob. ryc. 7 oraz 8).

Ryc.7. Budynek I Liceum Ogólnokształcące im. Seweryna Goszczyńskiego w Nowym Targu na ortofotomapie. Zaznaczono fragment elewacji północnej, który będzie podlegał pracom konserwatorskim na podstawie przedmiotowego programu prac konserwatorskich. Oprac. Autorka.

Ryc.8. Fragment rzutu parteru obiektu, na którym zaznaczono część elewacji północnej, która będzie podlegała konserwacji na podstawie przedmiotowego programu prac konserwatorskich. Oprac. Michał Krupa – biuro architektoniczne.

Ryc.9. Fragment obiektu, na którym zaznaczono część elewacji północnej, która będzie podlegała konserwacji na podstawie przedmiotowego programu prac konserwatorskich. Fot. Autorka, 2022.

Prace konserwatorskie, które będą prowadzone na wskazanym wyżej fragmencie elewacji (zob. ryc. 9) będą miały na celu przede wszystkim jej odnowienie (odczyszczenie) i zabezpieczenie przed dalszym zniszczeniem. Będą jednak potrzebne zapewne także prace o charakterze naprawczym oraz fragmentaryczne odtworzenia detali architektonicznych (gzymsy).

6. Program prac konserwatorskich

Konserwację przedmiotowego fragmentu elewacji północnej budynku należy rozpocząć od przeprowadzenia tzw. prac przygotowawczych, które w tym wypadku będą polegały na: montażu rusztowań z siatkowaniem i daszkami zabezpieczającymi oraz zabezpieczeniu otworów okiennych.

Program prac obejmuje konserwację cegły na elewacji oraz wykonanych z niej detali architektonicznych m.in. portali okiennych oraz konserwację cokołu, z tym, że na fragmencie elewacji, który będzie przedmiotem konserwacji cokoł jest prawdopodobnie elementem wtórnym i obecnie tworzą je płyty betonowe (zob. ryc. 5b).

Prace konserwatorskie winna przeprowadzać osoba z odpowiednim wykształceniem.

Prace konserwatorskie należy prowadzić zgodnie z harmonogramem zawartym w Opisie Zakresu i Sposobu Prowadzenia Robót.

6.1. Konserwacja cegły i okładziny cokołu

Cegła oraz okładzina cokołu (częściowo kamienna, częściowo betonowa) na fragmencie elewacji, który będzie przedmiotem konserwacji jest miejscowo zabrudzona. Są to przede wszystkim zabrudzenia pochodzenia miejskiego. W wielu miejscach obserwuje się warstwę ciemnej tzw. fałszywej patyny, zazielenienia powstałe prawdopodobnie poprzez wymywanie przez wody opadowe spoiwa ze spoin, a także zazielenienia spowodowane przez glony i mchy.

Ryc.10 a, b. Widok na zabrudzenia fragmentu ceglanej elewacji. Fot. Autorka, 2022.

Ryc.11 a, b. Widok na zabrudzenia fragmentu cokołu. Fot. Autorka, 2022.

Prace należy przeprowadzić zgodnie z poniższymi zaleceniami:

- Należy oczyścić materiał ze wszelkich zabrudzeń i nawarstwień. W tym celu zaleca się użycie metody strumieniowo-ścierniej;
- Zabrudzenia, które nie udało się doczyścić metodą strumieniowo-ścierną można spróbować zniwelować przy pomocy odpowiednich środków chemicznych przeznaczonych do czyszczenia obiektów zabytkowych, np. środek Remmers Clean FP (Fassadenreiniger-Paste). Stosując preparat należy bezwzględnie postępować zgodnie z instrukcją techniczną producenta załączoną do produktu;
- Kolejnym krokiem powinno być usunięcie zniszczonych, sypiących się cegieł i zaprawy metodą dłutowania;
- Następnie należy dokonać uzupełnienia wątku muru. Uzupełnienia większych ubytków na elewacji należy wykonać przy użyciu cegieł. Muszą one jednak być dokładnie dobrane biorąc pod uwagę rozmiar i kolorystykę tych oryginalnych, aby mur po konserwacji był jednolity wizualnie. Mniejsze ubytki należy uzupełnić przy pomocy gotowej mineralnej zaprawy o odpowiednim kolorze i odcieniu np. Remmers RM. Stosując preparat należy bezwzględnie postępować zgodnie z instrukcją techniczną producenta załączoną do produktu;
- Należy także dokonać uzupełnienia fragmentów cokołu. Uzupełnienia większych ubytków należy wykonać przy użyciu nowych płyt. W związku z faktem, że okładzina na tym fragmencie cokołu jest wtórna można uzupełnić cokół płytami betonowych tj. wykonać odlew płyt o identycznym

kształcie i detalu co płyty istniejące. Mniejsze ubytki na cokole należy uzupełnić przy pomocy gotowej mineralnej zaprawy o odpowiednim kolorze i odcieniu np. Remmers RM. Stosując preparat należy bezwzględnie postępować zgodnie z instrukcją techniczną producenta załączoną do produktu;

- Kolejno należy uzupełnić ubytki spoin (zarówno między cegłami jak i elementami tworzącymi cokół, stosując zaprawą wapienno-piaskową z dodatkiem cementu lub gotową zaprawę np. Remmers FM TK M5 (Fugenmoertel TK). Stosując produkt należy bezwzględnie postępować zgodnie z instrukcją techniczną producenta;
- Następnie na odczyszczony i uzupełniony mur należy nałożyć impregnat hydrofobizujący przeznaczony do muru zabytkowego np. REMMERS Funcosil SNL. Preparat należy założyć metodą natryskową i postępować zgodnie ze wskazówkami producenta, także w zakresie czasu jaki musi upłynąć między zakończeniem prac konserwatorskich a impregnacją.

6.2. Konserwacja tynku

Na fragmencie elewacji, który będzie przedmiotem konserwacji znajduje się osiem poziomych, dekoracyjnych opasek, które okalają cały budynek. Opaski te wykonano poprzez otynkowanie 4 warstw cegieł.

Ryc.12 a, b. Widok na fragmenty tynkowanych opasek na elewacji obiektu. Fot. Autorka, 2022.

Opaski mają miejscowo ubytki oraz zabrudzenie, podobnie jak cegły i cokół, przede wszystkim zabrudzenia pochodzenia miejskiego. W wielu miejscach obserwuje się warstwę ciemnej tzw. fałszywej patyny.

Analiza in situ oraz analiza historycznej ikonografii (kolorowa pocztówka) pozwala na postawienie hipotezy, że kolor tynku był zbieżny z kolorem cokołu. Elementy te stanowiły, kontaktowe w stosunku do ceglanej elewacji, jasnobieżowe pasy. Kolor tynkowanych pasów po konserwacji winien być zatem bardzo zbliżony do koloru cokołu (oczywiście po jego konserwacji).

Ryc.13. Kolorowa ikonografia liceum im. Seweryna Goszczyńskiego w Nowym Targu. Widok na elewację frontową obiektu od strony południowo-zachodniej, na początku XX wieku. Wersja cyfrowa pocztówki [w:] Archiwum KHAiKZ WA PK.

Prace należy przeprowadzić zgodnie z poniższymi zaleceniami:

- Należy odkuć odparzone tynki;
- Wtórne fragmenty tynków, związane z miejscowymi naprawami należy także skuć. Trzeba to zrobić bardzo dokładnie i uważnie, aby nie zniszczyć wątku ceglaneanego, który jest pod spodem;
- Należy oczyścić materiał ze wszelkich zabrudzeń i nawarstwień;

- Następnie należy wykonać uzupełnienie tynków z użyciem tynku cementowo-wapiennego (tynk podkładowy i wierzchni, przeznaczony do stosowania ręcznego i maszynowego) np. Remmers TCW Levell. Stosując produkt należy bezwzględnie postępować zgodnie z instrukcją techniczną producenta. Przy doborze koloru tynku należy wziąć pod powyższe uwagi.
- Na oczyszczony i uzupełniony tynk należy nałożyć impregnat hydrofobizujący przeznaczony do zabytkowych elewacji np. REMMERS Funcosil SNL. Preparat należy założyć metodą natryskową i postępować zgodnie ze wskazówkami producenta, także w zakresie czasu jaki musi upłynąć między zakończeniem prac konserwatorskich a impregnacją.

UWAGA: Wszystkie fragmenty elewacji, będącej przedmiotem prac konserwatorskich, na których zauważono występowanie mikroorganizmów (zazielenienia) i które są narażone na ich ponowne występowanie, winny być zdezynfekowane specjalnie do tego przygotowanym preparatem np. StoPrim Fungal Sto-Ispo. Nanosząc preparat (Pędzlem lub przez natrysk) należy postępować zgodnie ze wskazaniem producenta zawartymi w instrukcji dołączonej do produktu.